

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2001 vp

Valtioneuvoston kirjelmä Ranskan tasavallan ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (lasten tapaamisoikeutta koskevien tuomioiden vastavuoroinen täytäntöönpano)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 11 päivänä joulukuuta 2000 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän Ranskan tasavallan ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (lasten tapaamisoikeutta koskevien tuomioiden vastavuoroinen täytäntöönpano) (U 74/2000 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että lakivaliokunnan

on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Markku Helin, oikeusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Pia-Liisa Heiliö, sosiaali- ja terveysministeriö.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus neuvoston asetukseksi

Ehdotettua asetusta sovellettaisiin lapsen tapaamisoikeutta koskeviin tuomioihin, jotka on annettu tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskevis-
sa asioissa annetun asetuksen (Bryssel II asetus) 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen menettelyjen mukaisesti. Kysymyksessä ovat siten lapsen tapaamisoikeutta koskevat tuomiot, jotka on annettu vanhempien avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan asian yhteydessä jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

Asetusehdotuksen keskeisenä tarkoituksena on tehdä poikkeus Bryssel II asetuksen säännökseen, jonka mukaan muun muassa lapsen tapaa-

misoikeudesta jäsenvaltiossa annettu päätös on pantava toisessa jäsenvaltiossa täytäntöön vastan jälkeen, kun se on siellä julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi (nk. eksekvatuuri). Jäsenvaltiossa annettu tuomio, joka on tuossa valtiossa täytäntöönpanokelpoinen, voitaisiin panna täytäntöön kaikissa muissa jäsenvaltioissa ilman eri menettelyä.

Toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion täytäntöönpanoa jäsenvaltiossa voitaisiin kuitenkin lykätä, jos lapsen huoltajavanhempi osoittaa lapsen asuinpaikkavaltiossa vireille pantavassa kiireellisessä menettelyssä, että tapaamisoikeuden täytäntöönpano saattaisi lapsen fyysisen ja henkisen terveyden vakavasti ja suoranaisesti vaaraan tai että on jo olemassa tämän jäsenvaltion

alueella täytäntöönpanokelpoinen tuomio, joka on ristiriidassa kyseisen tuomion kanssa.

Asetusehdotus sisältää määräyksiä myös lapsen välittömästä palauttamisesta tilanteessa, jossa lasta ei tapaamisoikeusjakson päättyessä palauteta huoltavalle vanhemmalle. Viimeksi mainittu vanhempi voi tällöin vaatia lapsen välittömästä palauttamista. Toimivaltainen viranomainen siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsi oleskelee, olisi tällöin velvollinen määräämään lapsen välittömän palauttamisen. Palauttamista ei voitaisi estää vetoamalla siihen, että on vireillä kanne, jolla pyritään osoittamaan Bryssel II asetuksen mukainen peruste olla tunnustamatta huoltoa koskevaa päätöstä, tai siihen, että tapaamisoikeuden haltijalle on kyseisessä jäsenvaltiossa annetun tai siellä tunnustettavan tuomion nojalla myönnetty lapsen huolto. Palauttamisesta kieltäytymistä ei voitaisi myöskään perustaa Haagissa 25.10.1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen 13 artiklaan.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanokelpoisuuden kehittämistä Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti. Valtioneuvosto suhtautuu sitä vastoin varauksellisesti asetusehdotuksessa omaksuttuun tapaan edetä asiassa.

Asetusehdotuksen soveltamisala on hyvin suppea. Kapea-alaiset säädökset aiheuttavat lainsäädäntöön pirstaleisuutta ja vaikeuttavat säädöksiä soveltamista. Asetusehdotuksen soveltamisalan suppeus on ongelma myös lainsäädännön sisällön kannalta.

Eksekvatuurin poistaminen edellyttää luottamusta toisessa jäsenvaltiossa sovellettavaan lainsäädäntöön ja siihen, että päätös on annettu kummankin asianosaisen oikeusturvan ja lapsen edun huomioon ottavassa menettelyssä. Sen

vuoksi olisi asianmukaista, että ennen eksekvatuurin poistamista huolehditaan siitä, että jäsenvaltiot soveltavat yhtenäisiä toimivaltaperusteita muissakin kuin Bryssel II asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa tapaamisoikeutta koskevissa tapauksissa. Lisäksi tulisi huolehtia siitä, että vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamisen ehtoja koskevilla määräyksillä turvataan asianmukaisten menettelyjen noudattaminen. Tähän tavoitteeseen voitaisiin päästä siten, että Euroopan unionin jäsenvaltiot ratifioivat Haagissa 19.10.1996 lasten suojelusta tehdyn sopimuksen. Sen jälkeen olisi mahdollista sopia eksekvatuurin poistamisesta laaja-alaisesti.

Valtioneuvosto katsoo, että Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmiä toteutettaessa eksekvatuurin poistaminen tapaamisoikeutta koskevista päätöksistä ei kuulu kiireellisimminkin toteutettavien päätösten joukkoon. Tapaamisoikeuden täytäntöönpano pakolla yli valtioiden välisen rajan on voimakas toimenpide. Täytäntöönpanon onnistuminen edellyttää korostettua luottamusta siihen, että täytäntöönpanon perusteena oleva päätös on oikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä syntynyt.

Jos asetuksen valmistelua kuitenkin jatketaan asetusehdotuksen mukaisesti, valtioneuvosto katsoo, ettei asetuksen soveltamisalaa tässä vaiheessa voida laajentaa. Tämä johtuu siitä, että säännökset, jotka koskevat kansainvälistä toimivaltaa tapaamisoikeutta koskevissa asioissa, on jäsenvaltioissa yhtenäistetty ainoastaan Bryssel II asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa. Asetuksen sisältöä on sitä vastoin pyrittävä kehittämään siten, että sen määräyksissä otetaan nykyistä paremmin huomioon lapsen oikeudet. Määräykset, jotka koskevat lapsen palauttamista silloin, kun lasta ei ole tapaamisjakson päätyttyä palautettu, eivät ole hyväksyttäviä ehdotetussa muodossaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta kannattaa lähtökohtaisesti vieraassa valtiossa annettujen tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon yksinkertaistamista ja tehostamista Euroopan unionissa. Ehdotetussa asetuksessa lasten tapaamisoikeutta koskevien tuomioiden vastavuoroisesta täytäntöönpanosta on kuitenkin niin vakavia puutteita, ettei se ole hyväksyttävissä ilman olennaisia muutoksia.

Valiokunta toteaa, että valtioneuvoston esittämät kannanotot ja niiden perustelut ovat aiheel-

lisia ja kannatettavia. Valtioneuvoston kanta muodostaa hyvän lähtökohdan myös asetusedotuksen jatkovalmistelulle.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 16 päivänä helmikuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r
 vpj. Matti Vähänäkki /sd
 jäs. Sulo Aittoniemi /alk
 Erkki Kanerva /sd
 Toimi Kankaanniemi /skl
 Annika Lapintie /vas
 Paula Lehtomäki /kesk

Kari Myllyniemi /kesk
 Kirsi Ojansuu /vihr
 Susanna Rahkonen /sd
 Mauri Salo /kesk
 Timo Seppälä /kok
 Marja Tiura /kok
 Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.